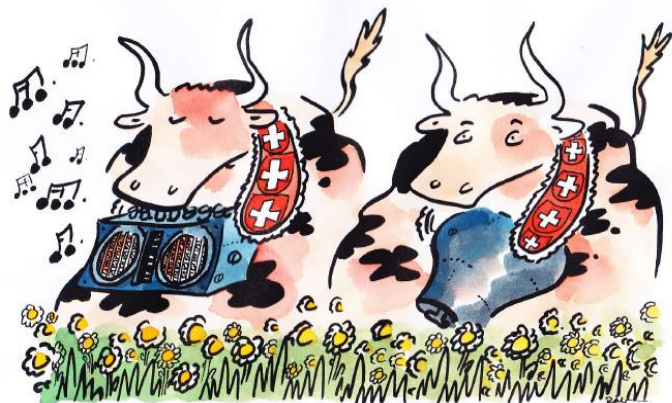

Questa introducziun tematica è vegnida realisada il 2012. In'actualisaziun vegn a star a disposiziun en pauc temp.

CULTURA E CHAPIENTSCHA TRANTER LAS REGIUNS LINGUISTICAS

Cultura e plurilinguitad

La cultura svizra vegn influenzada tranter auter da la plurilinguitad da l'agen pajais e dals pajais vischinants da medema lingua – spezialmain en las furmas d'expressiun ch'han da far cun la lingua. En quest vast champ tematic ans restrenschain nus a la repartiziun da las cumpetenzas en la promoziun da la cultura liada a la tematica da las linguas ed a singuls champs culturals, tar ils quals la dumonda da la chapientscha gioga ina rolla speziala u nua ch'i dat activitads da barat.

Promoziun da la cultura

En Svizra appartegna la promoziun da la cultura, sco er la Furmaziun, principalmain tar las cumpetenzas dals chantuns e da las vischnancas (mintgamai 39,3% e 45,8% dal sustegn tras il maun public). Dapi l'onn 1999 è ella er ina part integrala da la politica da cultura al nivel federal (14,9%) (funtauna: Uffizi federal da cultura, 2007). La cumpetenza da la Confederaziun pertutga tenor il princip da subsidiaridad aspiraziuns culturalas d'interess naziunal. En quest connex furma il «barat tranter las cuminanzas culturalas e linguisticas en Svizra» in accent principal. La promoziun da la cultura a nivel federal sa basa sin la Lescha federala davart la promoziun da la cultura ch'è entrada en vigur l'onn 2012 e succeda tras la fundaziun Pro Helvetia e l'Uffizi federal da cultura.

Litteratura

Cumbain che scripturs e scripturas da tut las parts dal pajais èn organisads en ina uniu d'auturs cuminaivla, sa differenzieschia la litteratura da la Svizra fermamain tut segund las regiuns linguisticas. Las litteraturas germanofonas, francofonas ed italo fonas da la Svizra fan part da las grondas culturas linguisticas europeicas, marcheschan dentant er adina puspè lur distanza e differenza. Pliaras instituziuns e differents projects pussibilliteschan d'avrir fanestras suror ils cunfins linguistics ed impedeschan uschia che las quatter litteraturas restian rinserradas en lur regiuns linguisticas respectivas. Dasper la Pro Helvetia, che promova fermamain la produenziun litterara en Svizra (ovras originalas e translaziuns), s'engaschan la Fundaziun ch per la collavuraziun federala (editura da la retscha ch, en la quala ovras litteraras svizras vegnan translataadas en autras linguas naziunalas) ed il Culturactif (cun ina pagina d'internet ed ina revista che promova las punts tranter las litteraturas) er en quest champ. Degns da vegnir menziunads èn medemamain ils enconuschents Dis da litteratura a Soloturn ch'èn ina impurtanta plattforma per il barat tranter las culturas creativas da tut las regiuns da la Svizra. Dapi l'onn 2007 porscha ina uniu d'universitads in studi interessant, il «program da master en litteraturas svizras»: Ovras da las litteraturas svizras vegnan analisadas en maniera cumparativa en il connex pluriling specific da la Svizra e da l'Europa. Ultra da questa enumeraziun na detagliada è da menziunar er la branscha da comics. A nivel naziunal èn interessants puspè dus aspects cuntraris: d'ina vart la francada da figuras da comic mo en ina regiun linguistica, sco p. ex. il Papa Moll en la Svizra tudestga (ed en il spazi germanofon en general); da l'autra vart il renum internaziunal d'ina altra figura da comic sco Titeuf dal disegnader romand Zep che surpassa ils cunfins linguistics. En connex cun la sparta da comics è da menziunar er la lavur dals caricaturists svizzers che tematiseschan il «foss dal rösti» en general sco motiv popular, dentant pon ins observar er qua differentas modas

da tractar in tema.

Film

Il martgà limità e la plurilinguitad dal pajais na faciliteschan betg a la Svizra da sviluppar ina industria da film a l'engronda. Cineasts cumbattan d'in cuntin per meds finanziaals ed han fadia da derasar lur ovras en las autras regiuns linguistics: Films che realiseschan in success naziunal èn perquai relativamain rars. Tar la distribuziun da films pon ins observar sco tar la litteratura che las regiuns linguistics èn mintgamai orientadas als pajais vischinants: Mo ina pitschna part da la produenziun da film da la Germania, Frantscha ed Italia vegn mussada en las regiuns svizras d'autras linguas. Sco ils Dis da litteratura han er ils Dis da film da Soluturn ina funcziun impurtanta sco plattafurma per il barat e pussibiliteschan da survegnir ina survista da la produenziun da film svizra en las differentas regiuns. Er projects isolads emprovan qua e là da promover l'enconuschientscha vicendaivla. Sut il titel «Sguards sur il foss da rösti» han kinos bernais purtà l'onn 2011 30 films da la Svizra romanda sin las atgnas tendas. E durant il «Festival du Film Français d'Helvétie» a Bienna èn ils films francofons vegnids mussads tant en la citad bilingua sco er en la Svizra tudestga.

Ulteriurs champs culturals

Activitads culturalas sa restrenschan per il solit a l'atgna regiun linguistica, er sch'i dat tut tenor il champ cultural stentas punctualas d'avrir fanestras suror ils cunfins linguistics – sco preschentà en il cas dal film e da la litteratura. Questa constataziun vala er per autras furmas d'expressiun che han da far cun la lingua, sco la musica ubain il teater. Sch'ins prenda l'uschenumnada «musica da divertiment», bad'ins spert che chantauturs, interprets u bands da las autras regiuns linguistics n'èn – cun paucas excepziuns – mintgamai strusch enconuschents. Sforzs ludaivels per midar questa situaziun – per exempel cun emissiuns tematicas da radio – èn rars. Il medem vala per il teater: Da menziunar èn qua la lunga partenanza dals teaters da la Svizra romanda cun quels da la Svizra tudestga en il rom dal project Transhelvetia e las produenziuns plurilinguas dal Théâtre de la Grenouille a Bienna. En ils arts figurativs sco la pictura u la sculptura fai tuttavia pauc senn da sa referir a differenzas culturalas u activitads da barat che han da far cun la lingua, auter che p. ex. en il rom da projects specifics sco partenanzas da vischnancas (cfr. proxim punct). La cultura populara porscha en congual bieras pussibilitads d'inscuters suror ils cunfins linguistics. Perquai appartegna il barat intercultural en questa sparta tar ils criteris selectivs impurtants per in sustegn tras la fundaziun da cultura Pro Helvetia. Las differenzas ubain las sumeglientschas en furmas d'expressiun sco la musica populara, armonias, musica chorala, costumes euv. n'èn qua però betg (mo) liadas a las regiuns linguistics, mabain er als usits regiunals, chantunals e locals.

Partenanzas da vischnancas e citads

Tut las furmas da cultura ed art èn adattadas optimalmain per las activitads multifaras che vegnan realisadas tranter las regiuns linguistics en il rom da Partenanzas da vischnancas e citads. Barats u activitads cuminaivlas da chors, armonias u bands da rock, da gruppas da teater u dad artistas ed artists dals arts figurativs èn pussaivladads fitg popularas. Qua sa tracti main da scuvrir il «different» co da viver la partenanza a basa d'interess cuminaivels e furmas d'expressiun comunablas ch'èn savens nunverbalas.

ACTURS

Confederaziun / Chantuns / Citads

- Uffizi federal da cultura
- Conferenza dals delegads chantunals per dumondas culturalas
- Fundaziun svizra per la cultura Pro Helvetia
- Biblioteca naziunala svizra
- Conferenza da las citads svizras per dumondas da cultura
- Uffizis da cultura dals chantuns relativs

Litteratura

- Auturas ed Auturs da la Svizra
- Centre de traduction littéraire de Lausanne
- Dis da litteratura da Soloturn
- Fundaziun ch per la collavuraziun federala
- Le Culturactif
- Program da master en litteraturas svizras
- Service de presse suisse

Film

- Associaziun professiunala svizra dals arts
- Associaziun tetgala da la branscha svizra dal film e da l'audiovisiun (Cinesuisse)
- Archiv svizzer da film
- Dis da film da Soloturn

Teater

- Uniun dals teaters svizzers
- Théâtre de la grenouille
- Transhelvetia
- Associaziun artists – teaters – promoziun, Svizra

Ulteriurs acturs/Ulteriuras instituziuns, organisaziuns

- Forum Helveticum (partenanzas da vischnancas e citads)
- Uniun svizra da musica
- Uniun svizra dals chors
- Federaziun svizra da costumes
- Associaziun svizra da la musica populara

DOCUMENTS, PUBLICAZIUNS

- Bundesgesetz über die Kulturförderung
- UNESCO-Übereinkommen zum Schutz und zur Förderung der Vielfalt kultureller Ausdrucksformen

- UNESCO-Übereinkommen zur Bewahrung des immateriellen Kulturerbes
- Passagen (Pro Helvetia)
- SwissInfoDesk, Literatur (Schweiz. Nationalbibliothek)
- ch Reihe (ch Stiftung für eidgenössische Zusammenarbeit)
- Viceversa (Service de presse suisse)
- Lexikon der Schweizer Autorinnen und Autoren (nach Sprachregionen abrufbar)
- Andreas Klæui, Theater in der Schweiz: eine Nation, vier Sprachen, viele Szenen, in: SuisseTHEATRE ITI
- Olivier Moeschler, Das Schweizer Filmpublikum. Eine soziologische Studie (Zusammenfassung), Lausanne, 2006
- Forum Helveticum, *Pitschen manual per partenadis da vischnancas e citads*, Lenzburg, 2000, da retrair en quatter linguas («Autras publicaziuns», 6)